Available online at https://refocus.uz/

RESEARCH FOCUS
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL

Vol. 5, Issue 10, 2026
ISSN 2181-3833 | Uzbekistan
https://refocus.uz/

RESEARCH ARTICLE • PEER-REVIEWED • OPEN ACCESS • **SERIES D** • HAC/OAK 10.00.00 — PHILOLOGICAL SCIENCES

The methodological significance of performance context in the study of the Gorogly epic

Go‘ro‘g‘li dostonlarini o‘rganishda ijro kontekstining metodologik ahamiyati

Методологическое значение исполнительского контекста в изучении эпоса Гёроглы

NURIDDINOV Khusniddin Zafarjon o‘g‘li[1]

[1] *Fergana State University, Fergana, Uzbekistan*

ARTICLE INFO

ARTICLE TYPE
Research Article

LANGUAGE OF FULL TEXT
O‘zbekcha (UZ)

SCIENTIFIC FIELD / OAK
☑ 10.00.00 – Philological Sciences
Filologiya fanlari
Series D

ARTICLE HISTORY
Received: 2026-10-08
Revised: 2026-10-18
Accepted: 2026-10-27
Published: 2026-10-31

DOI
https://doi.org/10.66073/researchfocus.v5i10.1018

CONTACT
ReFocusJournal@gmail.com

LICENSE
Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). This is an open access article distributed under the terms of the CC BY 4.0 licence.

AUTHOR, TITLE AND ABSTRACT METADATA (EN / UZ / RU)

ENGLISH

NURIDDINOV Khusniddin Zafarjon o‘g‘li[1]
[1] *Fergana State University, Fergana, Uzbekistan*

Abstract. A written record of oral epic makes its verbal content accessible but cannot fully convey voice, the performance situation or audience participation. This article examines the methodological significance of that distinction for interpreting the Gorogly epic. It uses a problem-oriented analysis of scholarship on performance, epic tradition and intergenerational transmission. Studies of Manas and Turkish hikâye provide comparative questions to be tested against Uzbek material. The article proposes a three-level model distinguishing textual evidence, the performance event and the reproduction of tradition. Without a performance recording, categorical claims about audience responses or the singer’s intentions remain unwarranted. The practical recommendation is to link audiovisual records to transcriptions, performance metadata and information about teacher–apprentice relationships. The model is a methodological proposal for subsequent empirical testing rather than a finding from new fieldwork.

Keywords: Gorogly, oral epic, performance context, epic singer, audience, variation, intergenerational transmission, transcription

O‘ZBEKCHA

NURIDDINOV Xusniddin Zafarjon o‘g‘li[1]
[1] *Farg‘ona davlat universiteti, Farg‘ona, O‘zbekiston*

Annotatsiya. Og‘zaki dostonning yozma nusxasi uning mazmunini o‘rganish imkonini beradi, biroq ovoz, ijro vaziyati va tinglovchi ishtirokini to‘liq ifodalamaydi. Maqolada «Go‘ro‘g‘li» dostonlarini talqin qilishda ushbu farqning metodologik ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot ijro, epik an’ana va avlodlararo uzatishga bag‘ishlangan ilmiy adabiyotlarning muammoviy tahliliga asoslanadi. «Manas» va turk hikoya ijrochiligi haqidagi ishlar o‘zbek dostonchiligi uchun tekshirilishi lozim bo‘lgan qiyosiy savollar manbai sifatida qo‘llanadi. Natijada matniy dalil, ijro hodisasi va an’ananing qayta yaratilishini ajratuvchi uch darajali tahlil modeli taklif etiladi. Modelga ko‘ra, ijro yozuvi mavjud bo‘lmagan holatda tinglovchiga ta’sir yoki baxshining niyati haqida qat’iy xulosa chiqarish mumkin emas. Amaliy tavsiya sifatida audio va video yozuvni transkripsiya, ijro pasporti hamda ustoz-shogird aloqalari haqidagi ma’lumotlar bilan birgalikda hujjatlashtirish taklif qilinadi. Model yangi dala tadqiqoti natijasi emas, keyingi empirik tekshiruv uchun metodologik taklifdir.

Kalit so‘zlar: Go‘ro‘g‘li, og‘zaki epos, ijro konteksti, baxshi, tinglovchi, variantlilik, avlodlararo uzatish, transkripsiya

How to cite / Iqtibos keltirish / Как цитировать: NURIDDINOV, K. Z. (2026). The methodological significance of performance context in the study of the Gorogly epic. Research Focus International Scientific Journal, 5(10), 94–97. https://doi.org/10.66073/researchfocus.v5i10.1018

© 2026 The Author(s). Published by Research Focus International Scientific Journal. Open access article under the CC BY 4.0 licence.

HAC / OAK: On the HAC list of national scientific publications (Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan) for 06.00.00 Agricultural Sciences and 16.00.00 Veterinary Sciences.
O‘zbekiston Respublikasi FA huzuridagi OAK ro‘yxatida: 06.00.00 – Qishloq xo‘jaligi fanlari; 16.00.00 – Veterinariya fanlari.

РУССКИЙ

НУРИДДИНОВ Хусниддин Зафаржон угли[1]
[1] *Ферганский государственный университет, Фергана, Узбекистан*

Аннотация. Письменная фиксация устного эпоса позволяет изучать его содержание, но не передаёт полностью голос, ситуацию исполнения и участие слушателей. В статье рассматривается методологическое значение этого различия для интерпретации эпоса «Гёроглы». Исследование основано на проблемном анализе научной литературы об исполнении, эпической традиции и межпоколенческой передаче. Работы о «Манасе» и турецком искусстве хикяе используются для постановки сравнительных вопросов, требующих проверки на узбекском материале. Предлагается трёхуровневая модель, разграничивающая текстуальное свидетельство, исполнительское событие и воспроизводство традиции. При отсутствии записи исполнения нельзя делать категорические выводы о воздействии на слушателей или намерениях сказителя. Рекомендуется связывать аудио и видеозаписи с транскрипцией, паспортом исполнения и сведениями об отношениях учителя и ученика. Модель представляет собой методологическое предложение для последующей эмпирической проверки, а не результат нового полевого исследования.

Ключевые слова: Гёроглы, устный эпос, исполнительский контекст, бахши, слушатель, вариативность, межпоколенческая передача, транскрипция

1. KIRISH
Introduction

«Go‘ro‘g‘li» dostonlarini ilmiy o‘rganishda matnning o‘zi bilan uni yuzaga keltirgan ijro hodisasi o‘rtasidagi munosabat muhimdir. Kitobda o‘quvchi so‘zlar ketma-ketligini ko‘radi; ijro davomida esa shu so‘zlar muayyan ovoz, sur’at va muloqot vaziyatida eshitiladi. Shuning uchun nashrdagi jumlaning mazmunini aniqlash bilan uning dastlabki tinglovchilar uchun qanday ma’no kasb etganini tushuntirish bir xil tadqiqot vazifasi emas. Ikkinchi vazifa qo‘shimcha dalil talab qiladi.

Og‘zaki ijodga faqat tayyor adabiy mahsulot sifatida yondashish baxshini matnni yetkazuvchi vositachi darajasida qoldirishi mumkin. Ijro nuqtayi nazari esa ijodkorning tanlovi, tinglovchi bilan aloqasi va an’ananing o‘zlashtirilish usullarini mustaqil o‘rganish zaruratini tug‘diradi. İlhan Başgözning turk hikoya ijrochiligiga bag‘ishlangan asari ijrochi, auditoriya va ijro makonini birgalikda tahlil qilishning ahamiyatini ko‘rsatadi [1]. Bu yondashuv «Go‘ro‘g‘li»ni o‘rganish uchun tayyor xulosa emas, tekshiriladigan savollarni shakllantirish imkoniyatidir.

Maqolaning maqsadi «Go‘ro‘g‘li» tadqiqotlarida yozma dalildan ijro va ijtimoiy uzatish haqidagi xulosaga o‘tish chegaralarini belgilashdir. Asosiy savol quyidagicha qo‘yiladi: dostonning matniy qaydi asosida nimalarni aytish mumkin va qaysi hukmlar uchun ijro yozuvi yoki etnografik kuzatuv zarur? Ushbu savolga javob sifatida matn, ijro va an’ananing qayta yaratilishi darajalarini ajratuvchi tahlil modeli ishlab chiqiladi. Modelning vazifasi keyingi tadqiqot uchun dalil talablarini aniq ko‘rsatishdir.

2. ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA
Literature review and methodology

Karl Reichlning turkiy og‘zaki epik she’riyatga oid monografiyasi an’ana, shakl va poetik tuzilishni bir tadqiqot maydonida ko‘rib chiqadi [2]. Mazkur ishning ushbu maqola uchun ahamiyati epik asarni faqat syujet tavsifi bilan cheklamaslikka imkon berishidadir. Matn shakli va uni yuzaga chiqaradigan og‘zaki ijod usuli o‘rtasidagi bog‘lanish tadqiqot savolini kengaytiradi. Biroq turkiy an’analarning umumiy tavsifi har bir mahalliy ijro amaliyoti bir xil ekanini anglatmaydi.

Başgözning tadqiqotida hikoya ijrochiligi qo‘shiqchi va tinglovchi ishtirokidagi san’at sifatida ko‘riladi [1]. Uning materiali turk hikoya an’anasiga taalluqli. Shu sababli bu ishga tayangan holda o‘zbek baxshisining aynan qanday ovoz yoki imo-ishora ishlatganini aytib bo‘lmaydi. Undan olinadigan metodologik yo‘nalish - ijrochi va auditoriya munosabatini alohida kuzatish, matnda qayd etilmagan xatti-harakatlarni esa taxmin sifatida belgilashdir.

Adil Jumaturdu XX asrning olti manaschisi faoliyatini qiyoslab, epik ijodkorlikning tayyor matnni yodlashdan farqli tomonlarini yoritadi. Muallif ijro davomida variant yaratish hamda ustoz-shogird aloqalariga e’tibor qaratadi [3, pp. 288, 290–294]. Reichlning 2016-yilgi maqolasi esa «Manas» an’anasining yosh avlodga uzatilishini alohida muammo sifatida o‘rganadi [4]. Bu ikki ish ijrochi mahorati bilan an’ana davomiyligini birgalikda ko‘rib chiqish imkonini beradi.

Nienke van der Heidening «Manas» va qirg‘iz jamiyati haqidagi tadqiqoti eposni zamonaviy ijtimoiy hayot bilan bog‘liq madaniy amaliyot sifatida o‘rganishga xizmat qiladi [5]. Ushbu adabiyotlarning umumiy metodologik qiymati shundaki, epik merosning mavjudligini nashr etilgan matnlar ro‘yxati bilangina tushuntirish yetarli bo‘lmaydi. Kim ijro etishi, kim tinglashi va ijro qanday o‘rganilishi haqidagi savollar ham tadqiqot doirasiga kiradi. Bular «Go‘ro‘g‘li» muhitida alohida tekshirilishi kerak.

Tadqiqot materiali yuqorida ko‘rsatilgan besh ilmiy ishning mavzuga daxldor nazariy va qiyosiy mulohazalaridir. Ular ijro hodisasi, ijodkorning roli yoki avlodlararo uzatish masalasini yoritgani uchun tanlandi. Ish tizimli adabiyotlar sharhi sifatida taqdim etilmaydi: barcha nashrlarni qamrab olgan qidiruv va saralash amalga oshirilmagan. Asosiy usullar muammoviy adabiyot tahlili, tushunchalarni farqlash va dalil turiga qarab xulosa doirasini belgilashdan iborat.

Har bir muallifning fikri u o‘rgangan an’anaga tegishli dalil sifatida ko‘riladi. Shu fikrdan «Go‘ro‘g‘li»ga oid savol chiqarilishi esa mazkur maqolaning metodologik taklifidir. Qiyoslashning birligi syujet yoki qahramon emas, ijrochi, auditoriya va uzatish usuli o‘rtasidagi munosabatdir. Bunday qiyoslash umumiy muammoni aniqlaydi, lekin qirg‘iz yoki turk materialidagi xususiyatni o‘zbek dostonchiligi uchun tasdiqlangan faktga aylantirmaydi.

Yangi audio va video yozuvlar, intervyular yoki tinglovchilar kuzatuvi ushbu ishda yig‘ilmadi. Shuning uchun natijalar «Go‘ro‘g‘li» ijrosiga oid yangi empirik topilmalar sifatida talqin qilinmasligi kerak. Natija — keyingi tadqiqotda qanday dalillarni to‘plash va ularning asosida qanday chegarada fikr bildirish mumkinligini ko‘rsatuvchi tahlil sxemasidir. Bu chegara tadqiqotning mazmunini ham, uning ishonchlilik da’vosini ham belgilaydi.

3. NATIJALAR
Results

Tahlil natijasida uch darajali model taklif etildi. Birinchi daraja yozma qayddagi ifodalarni, ikkinchisi muayyan ijro hodisasini, uchinchisi esa ijrochilik bilimining avlodlar va ijtimoiy muhitlar o‘rtasida uzatilishini qamrab oladi. Darajalar bir-biri bilan bog‘liq, ammo ularning dalil manbalari farqlanadi. Bir darajada olingan xulosa keyingisiga avtomatik ko‘chirilmaydi. Har bir o‘tish qo‘shimcha manba bilan asoslanishi lozim.

3.1. Matniy dalil darajasi

Nashrdagi matn so‘z tanlovi, gap tuzilishi, takror, rivoya tartibi va voqealarning bayon usulini o‘rganishga imkon beradi. Tadqiqotchi shu qaydda nima aytilganini va qanday bog‘langanini tahlil qilishi mumkin. Biroq bir iboraning kitobda mavjudligi uning barcha ijrolarda aynan shunday aytilganini isbotlamaydi. Nashrning ilmiy izohi, yozib olish tarixi yoki qo‘lyozma manbasi mavjud bo‘lsa, ular ushbu hukmning chegarasini aniqlashtiradi.

Matnni baholashda yozib oluvchi va nashrga tayyorlovchining roli ham ko‘rsatilishi kerak. Imlo birxillashtirilganmi, takrorlar saqlanganmi, nasriy va she’riy qismlar qanday ajratilgan — bular manbashunoslik savollaridir. Ma’lumot topilmagan holatda «tahrir bo‘lmagan» degan hukm chiqarish o‘rniga, tahrir darajasi noma’lum ekani qayd etiladi. Bu talab matnning qiymatini kamaytirmaydi; undan foydalanish shartlarini ravshanlashtiradi.

3.2. Ijro hodisasi darajasi

Ikkinchi darajada doston muayyan vaqtda yuz bergan voqea sifatida o‘rganiladi. Ovoz yozuvi sur’at va pauzani, video esa yuz ifodasi yoki tinglovchiga murojaat kabi holatlarni tekshirishga yordam beradi. Lekin kamera ko‘rsatmagan auditoriya a’zolarining reaksiyasi haqida video asosida ham to‘liq hukm chiqarib bo‘lmaydi. Texnik qaydning o‘z chegaralari mavjudligi tahlilda alohida ko‘rsatilishi zarur.

Ushbu darajada «baxshi ta’sir ko‘rsatishni istadi», «tinglovchilar bir xil tushundi» yoki «parcha albatta hayajon uyg‘otdi» kabi da’volar kuzatuvdan ajratiladi. Masalan, yozuvda auditoriyaning kulgisi eshitilishi kuzatiladigan holatdir; uning sababini faqat so‘z mazmuniga bog‘lash esa tekshiriladigan talqindir. Kulgi sodir bo‘lgan vaqt, baxshining undan oldingi harakati va boshqa vaziyatlar solishtirilgandagina ehtiyotkor izoh berish mumkin. Bu misol kuzatilgan fakt emas, tahlil tartibini tushuntiruvchi shartli vaziyatdir.

3.3. Avlodlararo uzatish darajasi

Uchinchi darajada o‘rganish predmeti doston matnidan ijrochilik bilimining davom etish sharoitlariga kengayadi. Jumaturduning materiali ustoz-shogird munosabati va ijroda ijod qilish qobiliyatini farqlash muhimligini ko‘rsatadi [3]. Shundan kelib chiqib, «Go‘ro‘g‘li»ga oid keyingi tadqiqotlarda shogird nimani o‘rganayotgani — so‘zlarni yodlash, kuy, bayon usuli yoki vaziyatga mos ijod qilish - alohida so‘ralishi taklif etiladi. Bu tarkiblarning o‘zaro nisbati suhbat va takroriy ijrolar orqali aniqlanishi mumkin.

Merosning davomiyligini o‘lchash uchun nashr yoki yozuvlar soni bilan birga yangi ijrochilar va takroriy tinglash muhitlarini o‘rganish lozim. Bu yerda «nashr ko‘p bo‘lsa, an’ana albatta kuchli» yoki aksincha «yozma shakl og‘zaki ijroni muqarrar siqib chiqaradi» degan umumiy hukmlar yetarli emas. Reichlning «Manas»ga doir ishi zamonaviy sharoitda uzatish masalasi mustaqil tekshiruvni talab qilishini ko‘rsatadi [4]. «Go‘ro‘g‘li» uchun ushbu munosabatning qanday ishlashi esa ochiq tadqiqot savolidir.

4. MUHOKAMA
Discussion

Taklif etilgan modelning asosiy afzalligi matn tahlili bilan ijtimoiy-falsafiy xulosa o‘rtasidagi daliliy masofani ko‘rsatishidir. Doston mazmunidan uning jamiyatdagi amaliy ta’siriga o‘tish jozibali, ammo mazmunning mavjudligi bilan ta’sirning yuz bergani alohida hodisalardir. Ijro jarayonini kuzatish bu farqni o‘rganish imkonini beradi. Shunday qilib, matnning ma’nosi, tinglovchining qabul qilishi va bilimning keyingi avlodga o‘tishi uch mustaqil savolga aylanadi.

Variantlilik ham ushbu farqlash asosida baholanadi. Ikki qayd o‘rtasidagi tafovut darhol xato yoki tasodif deb belgilanmasligi kerak; ayni paytda uni avtomatik ravishda baxshining ongli yangiligi deb ham bo‘lmaydi. Tafovut ijrochi tanlovi, yozib olish usuli yoki tahrirdan kelib chiqqan bo‘lishi mumkin. Bu ehtimollarni ajratish uchun nashrlar bilan birga mavjud yozuvlar va manba tavsiflari solishtiriladi. Dalil yetishmasa, muqobil izohlar saqlab qolinadi.

Bosma matn va audio yozuvni qarama-qarshi qo‘yish ham maqsadga muvofiq emas. Nashr qidirish, o‘qish va qiyoslash uchun qulay; ovoz yozuvi esa talaffuz, sur’at va ohangni tekshirishga xizmat qiladi. Bir manba ikkinchisini bekor qilmaydi. Ularni bog‘lash uchun matn bo‘lagi qaysi yozuvning qaysi vaqt oralig‘iga mos kelishi ko‘rsatilgan transkripsiya tayyorlanishi mumkin. Shu tarzda adabiy talqin bilan ijro xususiyati o‘rtasidagi aloqa tekshiriladigan bo‘ladi.

Qiyosiy tadqiqotning chegarasi ayniqsa muhim. «Manas» ijrochisi haqidagi ilmiy kuzatuv «Go‘ro‘g‘li» baxshisi uchun bevosita dalil hisoblanmaydi. U o‘xshash savolni qo‘yishga yordam beradi, javob esa o‘zbek materialidan olinishi kerak. Shuningdek, turk hikoya ijrochiligi haqidagi xulosa epik turkumning barcha ijro shakllariga bir xilda tatbiq etilmaydi. Mintaqaviy yaqinlik qiyoslashni asoslaydi, lekin mahalliy farqlarni yo‘qotishga ruxsat bermaydi.

Modelni empirik tekshirish uchun dastlab chegaralangan kichik material tanlash tavsiya etiladi. Masalan, imkon bo‘lsa, bir baxshining bir bo‘lakni turli vaziyatlarda aytgan yozuvlari qiyoslanadi. Keyin boshqa ijrochining mos bo‘lagi qo‘shiladi. Birinchi taqqoslash vaziyatga bog‘liq o‘zgarishni, ikkinchisi ijrochilar o‘rtasidagi farqni o‘rganishga xizmat qiladi. Yozuvlar boshqa-boshqa sharoitda olingan bo‘lsa, ijrochi omili bilan vaziyat omilini to‘liq ajratib bo‘lmasligi oldindan ko‘rsatiladi.

Har bir yozuvga ijro pasporti biriktirish taklif etiladi. Unda baxshi haqida ochiq berishga rozilik olingan ma’lumot, joy va sana, yozib oluvchi, ijroning buyurtma yoki tabiiy yig‘in ekanligi, davomiylik, uzilishlar va transkripsiya qoidalari qayd etiladi. Tinglovchilarning shaxsi aniqlanadigan ma’lumotlari roziliksiz e’lon qilinmaydi. Bunday tavsif keyingi olimga matn qaysi sharoitda yuzaga kelganini tushunish va talqinning qanchalik asosli ekanini baholash imkonini beradi.

Avlodlararo uzatishni tekshirishda ustoz va shogird suhbatlari kuzatuv bilan to‘ldirilishi zarur. Ijrochining «ustozimdan shunday o‘rganganman» degan javobi muhim guvohlikdir, ammo u ta’lim jarayonining barcha bosqichlarini o‘z-o‘zidan tasdiqlamaydi. Imkon bo‘lsa, mashg‘ulot yozuvi, ijro repertuaridagi o‘zgarish va shogirdning mustaqil ijrosi solishtiriladi. Maqsad tayyor ideal sxemani tasdiqlash emas, haqiqiy uzatish yo‘llarini farqlashdir.

Ushbu tadqiqotning cheklovi — taklif etilgan model «Go‘ro‘g‘li» ijrolari asosida amalda sinalmaganidir. Adabiyotlar tanlovi ham to‘liq bibliografik qamrovni ifodalamaydi. Shu bois modelning barcha ijro maktablariga bir xil mos kelishi haqida xulosa chiqarilmaydi. Uning foydaliligi kelgusida yangi ma’lumotlarni tartiblash, muqobil talqinlarni farqlash va dalilsiz umumlashtirishlarni kamaytirish darajasiga qarab baholanishi kerak.

5. XULOSA

Conclusion

«Go‘ro‘g‘li» dostonlarini talqin qilishda yozma matn, ijro hodisasi va avlodlararo uzatish o‘zaro bog‘liq, lekin dalil jihatidan farqli tadqiqot darajalaridir. Nashr mazmun va poetik tuzilishga, ijro yozuvi ovoz va vaziyatga, etnografik ma’lumot esa bilimning o‘zlashtirilishi va davom etishiga oid savollarni tekshirish imkonini beradi. Bir darajadagi dalil boshqa darajaga tegishli xulosani avtomatik tasdiqlamaydi.

Maqolaning metodologik natijasi shu uch darajani bitta tekshiruv tartibida birlashtirish taklifidir. Buning uchun, birinchidan, matn nashrining yozib olish va tahrir tarixini ko‘rsatish; ikkinchidan, mavjud audio va video yozuvlarni vaqt belgilari bilan transkripsiyaga bog‘lash; uchinchidan, ustoz-shogird munosabatlarini suhbat hamda kuzatuv orqali hujjatlashtirish tavsiya etiladi. Dalil mavjud bo‘lmagan holatlar ochiq qayd etilishi kerak.

Keyingi tadqiqot ushbu sxemani chegaralangan «Go‘ro‘g‘li» ijro materiali asosida sinab ko‘rishi mumkin. Bunda muvaffaqiyat mezoni oldindan qo‘yilgan talqinni tasdiqlash emas, matndan, ijrodan va ijtimoiy uzatishdan olingan dalillarni bir-biridan ajrata olishdir. Shunday yondashuv baxshi ijodkorligi va tinglovchi ishtirokini aniqroq o‘rganish hamda dostonning yozma qaydi bilan tirik ijro amaliyoti o‘rtasidagi munosabatni asosli tushuntirishga xizmat qiladi.

DECLARATIONS

Declarations

Author contributions *CRediT*

Conceptualization; Methodology; Investigation; Writing – original draft; Writing – review & editing. The author has read and agreed to the published version of the manuscript.

Funding

This research received no external funding.

Ethics approval

Not applicable. This study did not involve humans, animals or other regulated materials.

Informed consent

Not applicable.

Data availability statement

All data supporting the findings of this study are included in the article.

Conflict of interest

The author declares no conflict of interest.

Generative AI disclosure

Not used.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

References (original language)

[1] Başgöz, İ. Hikâye: Turkish Folk Romance as Performance Art. Bloomington: Indiana University Press, 2008. ISBN 978-0-253-38017-3.

[2] Reichl, K. Turkic Oral Epic Poetry: Traditions, Forms, Poetic Structure. New York: Garland, 1992. https://doi.org/10.4324/9781351123785 (Routledge elektron qayta nashri).

[3] Jumaturdu, A. A Comparative Study of Performers of the Manas Epic. Journal of American Folklore. 2016. Vol. 129, No. 513. Pp. 288–296. https://doi.org/10.5406/jamerfolk.129.513.0288

[4] Reichl, K. Oral Epics into the Twenty-First Century: The Case of the Kyrgyz Epic Manas. Journal of American Folklore. 2016. Vol. 129, No. 513. Pp. 327–344. https://doi.org/10.5406/jamerfolk.129.513.0327

[5] van der Heide, N. Spirited Performance: The Manas Epic and Society in Kyrgyzstan. Bremen: EHV Academicpress, 2015. ISBN 978-3-945021-32-3.